

การศึกษาสภาพปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา
สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

A study of problems and problems of teacher professional practice
of students Early childhood education Pathum Thani University

นงลักษณ์ งามขำ¹, นีรนาท จุลเนียม², ปุริมปรัชญ์ ไพบุญสุข³

Nonglak Ngamkum, Neranart Chulniam, Purim Prachapaiboonsuk

Received: 22 October 2020; Revised: 14 November 2020; Accepted: 29 November 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เพื่อสำรวจสภาพปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ความพึงพอใจในการจัดประสบการณ์ วิชาชีพ การรับรู้เกี่ยวกับปริมาณการปฏิบัติงานและลักษณะความเป็นครูของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในรายวิชาการสังเกตและฝึกปฏิบัติงานครู หลักสูตรการผลิตครู 5 ปี กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ จำนวน 28 คนของมหาวิทยาลัยปทุมธานี เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามความพึงพอใจในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู แบบบันทึกการวิเคราะห์ เอกสารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

ด้านการวางแผนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มีโรงเรียนในเครือข่ายมหาวิทยาลัยปทุมธานี เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพและมีอาจารย์ประจำ ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ ครูพี่เลี้ยง ด้านการดำเนินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มีจุดประสงค์เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจและฝึกปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การควบคุมชั้นเรียน สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และศึกษาพัฒนาการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย นักศึกษามีความพึงพอใจมากในด้านการวางแผนการจัดประสบการณ์วิชาชีพ และการดำเนินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และมีการรับรู้ในระดับมากเกี่ยวกับปริมาณการปฏิบัติงานในหน้าที่ครูและลักษณะความเป็นครูที่เกิดขึ้นจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ แต่ก็ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการจัดเวลาให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และบทบาทของครูพี่เลี้ยงในการนิเทศนักศึกษา

คำสำคัญ : การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษาศาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

² ดร., อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

³ อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Abstract

This research is to explore the problems of professional experience in teaching Satisfaction in organizing professional experience, perception of work quantity and teacher characteristics of students in early childhood education. That arises from the professional experience of teachers In the course of observation and practice of teachers Curriculum for producing 5-year teachers. The sample consisted of 28 early childhood education students of Pathum Thani University. The research tool was the questionnaire for satisfaction in teaching professional experience. Analysis record Professional experience training documents And interviews about problems and suggestions for implementing professional experience. Analyze data by determining frequency Mathematics value Standard deviation And content analysis

The result of the research shows that Planning for professional experience training There are schools in the Pathum Thani University network. Is a source of professional experience and full-time lecturers That is appointed to act as a mentor for the implementation of professional experience training The purpose is for students to be knowledgeable. Understanding and practice of learning activities Class control Observe student behavior And study the development of learning through the research process Students are very satisfied with the planning of professional experience management and the implementation of professional experience training. And there was a high level of perception about the amount of work performed in the duties of teachers and the characteristics of teachers arising from professional experience training. But still found problems with scheduling students to participate in professional experience activities And the role of mentors in student supervision

Keywords: Professional experience training Students in early childhood education

บทนำ

การปฏิรูปหลักสูตรการผลิตครูได้เริ่มขึ้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรการผลิตครู 4 ปี เป็นหลักสูตรการผลิตครู 5 ปี โดยหลักสูตรการผลิตครู 4 ปี มีจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 120-150 หน่วยกิต แบ่งออกเป็นหมวดวิชาศึกษาทั่วไปไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะไม่น้อยกว่า 97 หน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรีไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต และหมวดวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต ซึ่งนักเรียนนักศึกษาจะต้องออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา ในปีที่ 4 (วรรณทิพาและภาวิณี, 2545:3) สำหรับหลักสูตรการผลิตครู 5 ปี มีจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 160 หน่วยกิต แบ่งออกเป็นหมวดวิชาศึกษาทั่วไปไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะไม่น้อยกว่า 124 หน่วยกิต และหมวดวิชาเลือกเสรีไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต โดยในหมวดวิชาเฉพาะจะแบ่งย่อยออกเป็นหมวดวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไม่น้อยกว่า 15 หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2551: 4) จะเห็นได้ว่าหลักสูตรการผลิตครู 5 ปี เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้นักศึกษานักศึกษาได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงมากขึ้น ส่งผลให้สถาบันผลิตครูต้องดำเนินการปรับเปลี่ยนรายวิชาเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (Field experiences) ใหม่โดยเปลี่ยนจาก 2 รายวิชาในหลักสูตรการผลิตครู 4 ปีมาเป็น 5 รายวิชาในหลักสูตรการผลิตครู 5 ปี ซึ่งทั้ง 5 รายวิชาประกอบด้วย รายวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู 1 2 และ 3 ซึ่งนักเรียนนักศึกษาจะต้องเรียนทั้ง 3 รายวิชานี้ภายใน 4 ปีแรกของการศึกษา และรายวิชาการปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษา 1 และ 2 ซึ่งนักเรียนนักศึกษาจะต้องออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา เมื่อศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 5 โดยสถาบันผลิตครูแต่ละแห่งอาจมีรายละเอียดของการจัดรายวิชาเหล่านี้แตกต่างกันไป เช่น เนื้อหาและกิจกรรมที่จัดให้แก่ศึกษานักศึกษาในแต่ละรายวิชา จำนวนหน่วยกิตและการกำหนดให้นักศึกษานักศึกษาเรียนแต่ละรายวิชาในปีการศึกษาต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษานักศึกษาได้รับประสบการณ์จริงจากโรงเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในโรงเรียนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การเป็นครูที่ปรึกษา และการพัฒนาบุคลิกลักษณะความเป็นครู (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2547: 27-31)

งานวิจัยเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพส่วนใหญ่จะศึกษาในบริบทของหลักสูตรการผลิตครู 4 ปี และเน้นศึกษาในรายวิชาปฏิบัติการสอน ซึ่งผลการวิจัยเหล่านี้พบว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษามีปัญหาหลายประการ เช่น อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงไม่เข้านิเทศและให้คำแนะนำ ปรีกษาแก่นักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ (พิศวง, 2518) ครูพี่เลี้ยงมักเข้าใจว่านักศึกษาช่วยแบ่งเบาภาระของตนและจะประเมินผลเฉพาะด้านการสอนของนักศึกษาเท่านั้น ไม่ได้ประเมินผลในด้านอื่นๆ ให้ครอบคลุม (จินตนา, 2521) อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยงขาดการประสานงานกันในการนิเทศนักศึกษา ทำให้ผลการประเมินนักศึกษาไม่สอดคล้องกัน (ชาติ, 2525) เป็นต้น สำหรับในบริบท

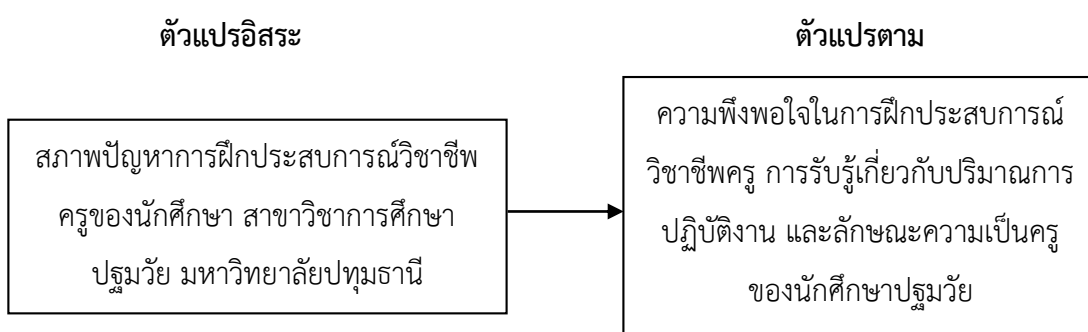
ของหลักสูตรการผลิตครู 5 ปี มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา น้อยมาก เช่น งานวิจัยของ เอกภูมิ ชาตรี และวรรณทิพา (2551: 1351-1354) ซึ่งศึกษาสภาพการ ดำเนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพในรายวิชาการสังเกตและฝึกปฏิบัติงานในชั้นเรียนและพบว่ามีปัญหา หลายประการในการดำ เนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพ เช่น การกำหนดเวลาให้นักศึกษาเข้าร่วม กิจกรรมในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพซึ่งไม่สอดคล้องกับตารางเรียนของนักศึกษาที่เรียนใน สถาบันผลิตครู การฝึกประสบการณ์วิชาชีพเน้นการบรรยายทำ ให้นักศึกษาไม่มีโอกาสได้ฝึก ปฏิบัติงาน จริง ครูพี่เลี้ยงไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา เป็นต้น

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรที่จะศึกษา เกี่ยวกับสภาพการดำ เนินการจัดประสบการณ์ วิชาชีพในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพให้ครบทั้ง 5 รายวิชาตามหลักสูตรการผลิตครู 5 ปี ว่ามีวิธีดำ เนินการอย่างไร นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์วิชาชีพหรือไม่ อย่างไร นักศึกษามี การรับรู้ต่อลักษณะความเป็นครูที่เกิดขึ้นกับตนเองอย่างไร และนักศึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้างจากการ ฝึกประสบการณ์วิชาชีพในรายวิชาเหล่านี้ ข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการศึกษาเหล่านี้จะนำ ไปสู่การ ปรับปรุง แก้ไข และออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพใน หลักสูตรการผลิตครู 5 ปี ที่เน้นให้นักศึกษาครูได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อไป ทั้งนี้ในงานวิจัยนี้ขอเสนอข้อมูลการศึกษาสภาพการจัด ประสบการณ์วิชาชีพในรายวิชาการสังเกตและฝึกปฏิบัติงานครูเท่านั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษา ปฐมวัย มหาวิทยาลัยปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู การรับรู้เกี่ยวกับปริมาณการ ปฏิบัติงาน และลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาปฐมวัย ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และศึกษาความพึงพอใจในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การรับรู้เกี่ยวกับปริมาณการปฏิบัติงานและลักษณะความเป็นครูที่เกิดจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในรายวิชาการฝึกปฏิบัติในสถานศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัด ประสบการณ์วิชาชีพ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ปีที่ 4 คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี จำนวน 28 คนที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพในภาคต้น ปีการศึกษา 2561 ในรายวิชาการฝึกปฏิบัติการในสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. แบบสอบถามความพึงพอใจในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและได้รับการตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต จำนวน 3 ท่าน แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นการถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นการถามความคิดเห็นของนักศึกษาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตเกี่ยวกับความพึงพอใจในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานศึกษา โดยใช้การประเมินค่า 5 ระดับ ตอนที่ 3 เป็นการถามการรับรู้เกี่ยวกับปริมาณการปฏิบัติงานของนักศึกษา และลักษณะความเป็นครูที่เกิดขึ้นจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยใช้การประเมินค่า 5 ระดับ ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2. แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เอกสารที่นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ ประมวลการสอนรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู การสังเกตและฝึกปฏิบัติงานครู ใบงาน และใบความรู้ในรายวิชาดังกล่าว

3. แบบสัมภาษณ์นักศึกษาคณะศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักศึกษา ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพ บทบาทหน้าที่ของนักศึกษาและครูพี่เลี้ยงในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของมหาวิทยาลัยปทุมธานี การสัมภาษณ์นักศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตของโรงเรียนในสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพ และบทบาทหน้าที่ของนักศึกษาและครูพี่เลี้ยงในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา

และการส่งแบบสอบถามให้กับนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย จำนวน 28 คนหลังจากที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเสร็จแล้ว 3 สัปดาห์ ในเดือนตุลาคม 2561 ผู้วิจัยได้แบบสอบถามคืน 28 ฉบับ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 สถานภาพของกลุ่มที่ศึกษา พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามของนักศึกษา สาขาการศึกษาปฐมวัยที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพในภาคต้น ปีการศึกษา 2561 ในรายวิชาการฝึกปฏิบัติในสถานศึกษา จำนวน 28 คน เป็นนักศึกษาเพศชาย 3 คน เพศหญิง 25 คน นักศึกษาทุกคนมีอายุระหว่าง 21–23 ปี ระดับคะแนนเฉลี่ยที่นักศึกษาได้รับก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพช่วง 3.50–4.00 จำนวน 4 คน ในช่วง 3.00–3.49 จำนวน 18 คน และในช่วง 2.50–2.99 จำนวน 6 คน

ส่วนที่ 2 สภาพการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ได้แก่ 1. ด้านการวางแผนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พบว่า สถานศึกษาที่ใช้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีโรงเรียนเครือข่ายในเขตปทุมธานี จำนวน 4 โรงเรียน คือ โรงเรียนสุเหร่าเขียว โรงเรียนเทศบาลเมืองปทุมธานี โรงเรียนเปรมฤทัย และโรงเรียนวัดเปรมประชากร เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพและมีครูประจำ ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นครูพี่เลี้ยงทำหน้าที่ดูแลและให้ความรู้แก่นักศึกษา โดยครูพี่เลี้ยงแต่ละคนจะต้องมีประสบการณ์ในการสอนวิชาการศึกษาปฐมวัย ไม่น้อยกว่า 3 ปี ครูพี่เลี้ยงทุกคนจะได้รับการอบรมชี้แจงเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ที่ตนเองจะต้องปฏิบัติต่อนักศึกษาก่อนเริ่มการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และจะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างอาจารย์นิเทศกับครูพี่เลี้ยงเป็นประจำ ทุกอาทิตย์ เพื่อให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด สำหรับในรายวิชานี้มีจุดประสงค์เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจและฝึกปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและการบริหารงานวิชาการในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การสังเกตและฝึกปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน การควบคุมชั้นเรียน การทดลองสอนวิชาการศึกษาปฐมวัยในระดับชั้นอนุบาล เป็นเวลา 5 สัปดาห์ และการทดลองสอนวิชาการศึกษาปฐมวัย ในระดับชั้นอนุบาล เป็นเวลา 5 สัปดาห์ รวมทั้งศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย โดยใช้เวลาในการสังเกตและฝึกปฏิบัติงานในรายวิชานี้ทั้งสิ้น 16 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พบว่า นักศึกษาครูปฐมวัยมีความพึงพอใจด้านการวางแผนการจัดประสบการณ์วิชาชีพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) ถ้าพิจารณารายการความพึงพอใจในการจัดประสบการณ์วิชาชีพด้านนี้ซึ่งมีทั้งหมด 8 รายการ พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับปานกลางจำนวน 3 รายการ คือ การแนะนำบุคลากรของโรงเรียน การประชุมสัมมนาระหว่างครูพี่เลี้ยงกับนักศึกษา และการกำหนดระยะเวลาให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในรายวิชาที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ส่วนรายการอื่นๆ นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก คือ การชี้แจงเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับ ข้อตกลง หรือกติกาของโรงเรียนที่ต้อง

ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ การชี้แจงระบบการบริหารงานของโรงเรียน การจัดครูพี่เลี้ยงสาขาวิชาเอกให้นักศึกษา การมอบหมายวิชาทดลองสอนให้นักศึกษา และการชี้แจงการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจของนักศึกษาด้านการวางแผนการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ลำดับ	ด้านการวางแผนการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	ความพึงพอใจของนักศึกษา	
		ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบน (S.D.)
1	ข้อระเบียบ/บังคับ ที่ต้องยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ	4.05	0.57
2	ชี้แจงระบบการบริหารงานของโรงเรียน	3.81	0.57
3	การแนะนำบุคลากรของโรงเรียน	3.22	0.80
4	การจัดครูพี่เลี้ยงสาขาวิชาเอกให้นักศึกษา	3.85	0.63
5	การมอบหมายวิชาทดลองสอนให้นักศึกษา	3.85	0.70
6	การประชุมสัมมนาระหว่างครูพี่เลี้ยงกับนักศึกษา	3.26	1.31
7	การกำหนดระยะเวลาให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ	3.40	1.21
8	การชี้แจงการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู	3.67	0.71
สรุปรวมเฉลี่ย		3.64	0.81

ความพึงพอใจด้านการดำเนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพอยู่ในระดับ $\bar{x}_1$ ($= 3.67$) เมื่อแยกพิจารณารายการความพึงพอใจด้านนี้ซึ่งมีทั้งหมด 15 รายการ พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับปานกลางจำนวน 3 รายการ คือ การจัดให้นักศึกษาและฝึกสร้างข้อสอบ การจัดให้นักศึกษาฝึกการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น เทศกาลลอยกระทง เทศกาลเข้าพรรษา เป็นต้น และการจัดให้นักศึกษาฝึกการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย ส่วนรายการความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ การจัดให้นักศึกษาศึกษาและสังเกตการสอนของครูพี่เลี้ยง การจัดให้นักศึกษาศึกษาและสังเกตการจัดบรรยากาศในห้องเรียน การให้นักศึกษาฝึกทำแผนการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้การศึกษาศาสตร์ ให้ให้นักศึกษาฝึกทำแผนการจัดการเรียนรู้รายคาบ ให้นักศึกษาฝึกทำสื่อการเรียนรู้ และฝึกสร้างแบบฝึกหัด ให้นักศึกษาฝึกตรวจแบบฝึกหัด/ผลงาน/ข้อสอบ/วิธีการวัดและประเมินผล/วิธีการควบคุมชั้นเรียน และฝึกปฏิบัติการสอนด้วยกระบวนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะของครูพี่เลี้ยงวิชาเอก ความพร้อมของโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพในการรับนักศึกษาเข้าฝึกประสบการณ์ ความพร้อมของโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพในการมอบหมายงานต่างๆ ให้นักศึกษา และการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา

โดยใช้แบบประเมินตามแบบประเมินของคณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจด้านการดำเนินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ลำดับ	การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	ความพึงพอใจของนักศึกษา	
		ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบน (S.D.)
1	ให้นักศึกษาสังเกตการสอนของครูพี่เลี้ยง	3.94	0.70
2	ให้นักศึกษาสังเกตบรรยากาศภายในห้องเรียน	3.91	0.81
3	ให้นักศึกษาฝึกทำแผนการจัดการเรียนรู้รายคาบ	3.94	0.83
4	ให้นักศึกษาฝึกทำสื่อการเรียนรู้	3.90	0.74
5	ให้นักศึกษาฝึกสร้างแบบฝึกหัด	3.72	0.81
6	ให้นักศึกษาฝึกสร้างข้อสอบ	3.58	0.84
7	ให้นักศึกษาฝึกตรวจแบบฝึกหัด/ผลงาน/ข้อสอบ	3.18	1.13
8	ให้นักศึกษา ศึกษาวิธีการควบคุมชั้นเรียน	3.54	1.10
9	ให้นักศึกษาฝึกการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	2.55	1.10
10	ให้นักศึกษาฝึกพัฒนาการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย	3.67	0.71
11	ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนด้วยกระบวนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.67	0.71
12	การให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะของครูพี่เลี้ยง	3.95	0.65
13	ความพร้อมของโรงเรียนเครือข่ายที่รับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู	4.00	0.87
14	ความพร้อมของโรงเรียนเครือข่ายที่มอบหมายงานให้กับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู	3.87	0.84
15	ประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา โดย การประเมินตามแบบประเมินของมหาวิทยาลัย	3.95	0.66
สรุปรวมเฉลี่ย		3.67	0.85

ส่วนที่ 4 การรับรู้เกี่ยวกับปริมาณการปฏิบัติงานของนักศึกษา นักศึกษาครูปฐมวัย มีการรับรู้เกี่ยวกับปริมาณการปฏิบัติงานของตนเองอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.50$) ถ้าพิจารณารายการเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเองทั้งหมด 10 รายการ พบว่า ความคิดเห็นต่อปริมาณการปฏิบัติงานของตนเองในแต่ละรายการของนักศึกษาครูปฐมวัย อยู่ในระดับปานกลาง 4 รายการ คือ การศึกษาและฝึกสร้างข้อสอบ การฝึกตรวจแบบฝึกหัด /ผลงาน/ข้อสอบ การศึกษาและฝึกการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการศึกษาและฝึกการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย ส่วนรายการอื่นๆ นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปริมาณการปฏิบัติงานของตนเองในระดับมาก (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การรับรู้เกี่ยวกับปริมาณการปฏิบัติงานของนักศึกษา

ลำดับ	การปฏิบัติงานในด้านต่างๆ	ความพึงพอใจของนักศึกษา	
		ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบน (S.D.)
1	สังเกตการสอนของครูพี่เลี้ยง	3.85	0.63
2	สังเกตการจัดบรรยากาศภายในห้องเรียน	3.91	0.81
3	จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ของการศึกษาปฐมวัย	3.64	0.73
4	ฝึกทำแผนการจัดการเรียนรู้รายคาบ	3.90	0.74
5	ฝึกทำสื่อการเรียนรู้	3.72	0.81
6	ฝึกสร้างแบบฝึกหัด /ข้อสอบ	3.41	1.22
7	ฝึกตรวจแบบฝึกหัด/ ผลงาน/ ข้อสอบ	3.05	0.91
8	ฝึกการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร	2.35	1.25
9	ฝึกพัฒนาการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย	3.41	1.22
10	ฝึกปฏิบัติการสอนด้วยกระบวนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง	3.80	0.65
สรุปรวมเฉลี่ย		3.50	0.83

การรับรู้เกี่ยวกับลักษณะความเป็นครูที่เกิดขึ้นจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษาครูปฐมวัย มีการรับรู้เกี่ยวกับ ลักษณะความเป็นครูที่เกิดขึ้นจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$) ถ้าพิจารณารายการเกี่ยวกับลักษณะความเป็นครู ทั้งหมด 10 รายการ พบว่า ลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาที่เกิดขึ้นจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามการรับรู้ของนักศึกษา อยู่ในระดับมากทุกรายการ คือ ความศรัทธาต่อวิชาชีพครู วิทยุญาณความเป็นครู ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจรรยาบรรณครู ความผูกพันและเอาใจใส่นักเรียน การควบคุมกิริยา วาจาให้เหมาะสมแก่บุคคล โอกาส

และสถานที่ ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ และมีความจริงใจ ความกล้าแสดงออกทางความคิดในสิ่งที่ต้องการ การปฏิบัติตามระเบียบวินัย และกรอบประเพณีความตั้งใจที่จะฝึกฝนตนเองให้พัฒนายิ่งขึ้น และความมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 การรับรู้เกี่ยวกับลักษณะความเป็นครูที่เกิดขึ้นจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา

ลำดับ	ลักษณะความเป็นครู	ความพึงพอใจของนักศึกษา	
		ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าเบี่ยงเบน (S.D.)
1	ความศรัทธาต่อวิชาชีพครู	4.15	0.55
2	วิญญานความเป็นครู	4.14	0.63
3	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจรรยาบรรณครู	4.08	0.75
4	ความผูกพันและเอาใจใส่นักเรียน	4.40	0.59
5	การควบคุมกิริยา วาจา เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่	4.35	0.79
6	ความซื่อตรง ซื่อสัตย์และความจริงใจ	4.22	0.61
7	ความกล้าแสดงออกทางความคิด	4.23	0.74
8	การปฏิบัติตามระเบียบวินัย และตามประเพณี	4.35	0.72
9	ความตั้งใจฝึกฝนตนเองให้พัฒนาขึ้น	4.05	0.73
10	ความมีมนุษยสัมพันธ์กับคณะครูและผู้ร่วมงาน	3.91	0.80
สรุปรวมเฉลี่ย		4.20	0.68

สำหรับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูปฐมวัย ได้สะท้อนปัญหาเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คือ คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยปทุมธานี ยังขาดการประสานงานกับโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยเฉพาะการจัดเวลาให้นักศึกษาเข้าไปฝึกปฏิบัติงานกับครูพี่เลี้ยง การมีเวลาว่างไม่ตรงกันระหว่างนักศึกษากับครูพี่เลี้ยง ทำให้เกิดความยากลำบากในการเข้าฝึกปฏิบัติงานแต่ละครั้ง นอกจากนี้ นักศึกษายังต้องการให้คณะฯ ระบุให้แน่นอนว่าในช่วงของการทดลองสอน จะให้นักศึกษาสอนเป็นรายบุคคลหรือสอนเป็นคู่ เพราะครูพี่เลี้ยงส่วนหนึ่งให้นักศึกษาทดลองสอนเป็นรายบุคคล แต่ก็มีครูพี่เลี้ยงอีกส่วนหนึ่งให้นักศึกษาทดลองสอนเป็นคู่ ซึ่งนักศึกษา จะคิดว่าสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการฝึกปฏิบัติงาน นักศึกษาต้องการฝึกปฏิบัติงานด้านการทดลองสอนให้มากกว่านี้ เพราะการทดลองสอนทำให้นักศึกษา

ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการควบคุมชั้นเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่นักศึกษาทุกคนค่อนข้างกังวลมากกับการควบคุมชั้นเรียนเมื่อจะต้องออกไปฝึกสอนจริงๆ

อภิปรายผล

การนำเสนอผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา สภาพการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ความพึงพอใจของนักศึกษาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การรับรู้เกี่ยวกับปริมาณการปฏิบัติงาน และลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาที่เกิดขึ้นจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพ

การจัดประสบการณ์วิชาชีพและการรับรู้เกี่ยวกับปริมาณการปฏิบัติงานและลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาที่ได้จากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในรายวิชาการฝึกปฏิบัติในสถานศึกษา พบว่ารายวิชาดังกล่าวมีจุดประสงค์ให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจและฝึกปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้วิชาการศึกษาปฐมวัย ในระดับปฐมวัย การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน การควบคุมชั้นเรียน รวมทั้งศึกษาพัฒนาการการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย ผลการวิจัยพบว่าสภาพจริงในการจัดประสบการณ์วิชาชีพสอดคล้องกับจุดประสงค์ของรายวิชานี้คือ นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและการบริหารงานวิชาการในระดับการศึกษาปฐมวัย การสังเกตและฝึกทดลองสอน 5 สัปดาห์ รวมทั้งเรียนรู้การทำวิจัยในชั้นเรียนจากครูพี่เลี้ยง นักศึกษามีความพึงพอใจปานกลางต่อการวางแผนการจัดประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษามีความพึงพอใจมากต่อการดำเนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพ และมีความคิดเห็นว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับการควบคุมชั้นเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนและการปฏิบัติงานในหน้าที่ครูต่างๆ เช่น การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการสอน การทำสื่อ การทำใบงานและใบกิจกรรม ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มากสำหรับนักศึกษาในการนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติจริงในการประกอบวิชาชีพครูในอนาคต แต่นักศึกษาก็ยังพบปัญหาบางประการจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ คือ การมีเวลาว่างไม่ตรงกันระหว่างนักศึกษาและครูพี่เลี้ยง และครูพี่เลี้ยงบางท่านยังไม่ทราบว่า จะต้องให้คำแนะนำอะไรแก่นักศึกษาบ้างในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และจากการสัมภาษณ์นักศึกษา พบว่า นักศึกษาต้องการให้ สาขาการศึกษาปฐมวัย และโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพวางแผนจัดตารางการฝึกปฏิบัติงานให้แก่ศึกษาร่วมกัน เพราะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในรายวิชานี้มีปัญหาเกี่ยวกับเวลาว่างของนักศึกษาและครูพี่เลี้ยงไม่ตรงกัน การนัดหมายเวลากับครูพี่เลี้ยงทำได้ยาก ทำให้นักศึกษามีโอกาสพบปะกับครูพี่เลี้ยงน้อยเกินไปและบางครั้งนักศึกษาต้องขาดเรียนในรายวิชาอื่น เพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของเอกภูมิ ชาตรี และวรรณทิพา (2551: 1351) และวรรณทิพา และภาวิณี (2545: 112) ที่พบว่าเวลาว่างของนักศึกษาไม่ตรงกับครูพี่เลี้ยง เพราะนักศึกษาและครูพี่เลี้ยงไม่ได้รับ

โอกาสให้มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดประสบการณ์วิชาชีพพร้อมกันก่อนกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เป็นผลทำให้การดำเนินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพไม่ประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวัง สำหรับการสังเกตและฝึกปฏิบัติงานให้มากขึ้น เนื่องจากครูพี่เลี้ยงบางท่านไม่ได้ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานครบทุกด้านตามที่กำหนดไว้ในประมวลการสอน เพราะเวลาไม่เพียงพอ นักศึกษา 15 คนต้องการฝึกปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสร้างข้อสอบและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้มากกว่านี้ เพราะส่วนใหญ่ครูพี่เลี้ยงจะบรรยายให้ฟังว่างานแต่ละอย่างมีกระบวนการในการทำอะไร แต่ไม่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ลองฝึกปฏิบัติงานจริงด้วยตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บริบูรณ์สุข (2549: 52) ที่พบว่านักศึกษาในหลักสูตรการผลิตครู 4 ปี ที่สังเกตและฝึกปฏิบัติงานครูประจำ ชั้นไม่ค้อย ได้รับโอกาสให้ฝึกปฏิบัติงานต่างๆ ด้วยตัวเอง ดังนั้นครูพี่เลี้ยงจึงควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติงานจริงด้วยตนเองในขณะฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพราะจะทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ครูต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

นอกจากนี้นักศึกษายังได้แสดงความคิดเห็นในระหว่างการสัมภาษณ์ว่า การเรียนในรายวิชานี้ ให้นักศึกษาได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป นักศึกษา 19 คนคิดว่าตนเองได้เรียนรู้เกี่ยวกับการควบคุมชั้นเรียน นักศึกษา 7 คนคิดว่าตนเองได้เรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมและการเรียนของนักเรียนและการปฏิบัติงานในหน้าที่ครูต่างๆ เช่น การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ การทำสื่อ การทำใบงาน ใบกิจกรรม การวัดและประเมินผล นักศึกษาระบุว่าครูพี่เลี้ยงให้ความสำคัญกับการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้มาก นักศึกษาต้องแก้แผนการจัดการเรียนรู้หลายรอบตามคำแนะนำของครูพี่เลี้ยง ซึ่งเป็นวิธีการที่ดีทำให้นักศึกษาเกิดความรอบคอบในการทำงานและเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี ระหว่างนักศึกษาและครูพี่เลี้ยง นักศึกษา 6 คนคิดว่าตนเองได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำ วิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจากครูพี่เลี้ยง โดยครูพี่เลี้ยงจะเล่าประสบการณ์การทำวิจัยในชั้นเรียนและยกตัวอย่างงานวิจัยและแนวทางการดำเนินการทำวิจัยให้นักศึกษาฟัง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเอกภูมิ จันทระขันตี, ชาตรี ฝ่ายคำตา และวรรณทิพา รอดแรงคำ. (2551). ที่ระบุว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่ตนเองสอน เทคนิควิธีสอน การเขียนแผนจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และวิธีการควบคุมชั้นเรียน ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่พบ เช่น จำนวนเก้าอี้ในห้องประชุมไม่พอกับจำนวนนักศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาเล็กน้อย ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในรายวิชานี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1. โรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพระดับปริญญาตรีควรมีการปฐมนิเทศครูพี่เลี้ยงเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบ หลักเกณฑ์ วิธีการนิเทศและการมอบหมายงานให้นักศึกษา เพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติได้ตรงกัน
2. ควรจัดให้มีการสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาครู เพื่อให้แต่ละคนได้ทราบถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ รวมถึงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
3. นักศึกษาครูควรมีเวลาในการสังเกตและฝึกปฏิบัติงานในหน้าที่ครูด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ โดยมีครูพี่เลี้ยงทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำ ช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด
4. ควรมีการศึกษาศาภาพการดำเนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพทั้งหมดทุกรายวิชา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนารูปแบบการดำเนินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สำหรับหลักสูตรการผลิตครู 5 ปี ให้สอดคล้องกับแนวปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2551). คู่มือฝึกประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์. ศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรรณทิพา รอดแรงคำ และภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์. (2545). ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตสาขา การสอนวิทยาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยาสารเกษตรศาสตร์(สังคม). 23(2): 104 - 117.
- เอกภูมิ จันทรรักษ์, ขาตรี ฝ่ายคำตา และวรรณทิพา รอดแรงคำ. (2551). การศึกษาศาภาพการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู: รายวิชาการสังเกตและปฏิบัติงานในชั้นเรียนสำหรับนิสิตครูวิทยาศาสตร์ หลักสูตรการผลิตครู 5 ปี. วารสารวิจัย มข. 13(11): 1345-1357.
- Graham, B. (2006). Conditions for successful field experiences: Perceptions of cooperating teachers. Teaching and Teacher Education. 22: 1118-1129.